

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ Μ.Ε. ΣΥΓΧΡΟΝΟ & ΝΟΥΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Ρομπότ με ... «ενσυναίσθηση»

1. «Συγγνώμη δεν σας άκουσα». Αυτή ίσως ήταν η πρώτη φράση «ενσυναίσθησης», από μηχανή που κυκλοφόρησε στο εμπόριο, έξω από τους τοίχους των εργαστηρίων. Προς το τέλος της δεκαετίας του 1990, μία εταιρεία με έδρα τη Βοστώνη των ΗΠΑ άρχισε να προμηθεύει άλλες εταιρείες με λογισμικό εξυπηρέτησης πελατών, προγραμματισμένο να χρησιμοποιεί αυτή τη φράση, όταν δεν καταλαβαίνει τι του ζητήθηκε. Στα χρόνια που πέρασαν συνηθίσαμε να μιλάμε με μηχανές. Σχεδόν κάθε κλήση σε κέντρο εξυπηρέτησης πελατών αρχίζει με μία συζήτηση με ρομπότ. Εκατοντάδες εκατομμύρια άνθρωποι έχουν όλη μέρα μέσα στην τσέπη τους ένα έξυπνο προσωπικό βοηθό, με τη μορφή της τεχνητής νοημοσύνης (TN) το σύγχρονων κινητών τηλεφώνων, από την οποία ζητούν να καλέσει τους φίλους τους, να βρει εστιατόριο, ή να βάλει να παίζει ένα τραγούδι που αρέσει στον κάτοχό του τηλεφώνου.

2. Όμως οι μηχανές δεν «απαντούν» όπως θα θέλαμε. Το λογισμικό αναγνώρισης ομιλίας κάνει λάθη. Οι μηχανές συχνά αποτυγχάνουν να αντιληφθούν τις προθέσεις των συνομιλητών τους. Δεν αντιλαμβάνονται το συναίσθημα και το χιούμορ, τον σαρκασμό και την ειρωνεία. Αν στο μέλλον πρόκειται να αφιερώνουμε περισσότερο χρόνο για να αλληλεπιδρούμε μ' αυτές -και αυτό είναι μάλλον σίγουρο, είτε πρόκειται για έξυπνες ηλεκτρικές σκούπες, είτε για ρομποτικές ανθρωποειδείς νοσοκόμες- πρέπει να πετύχουμε να αντιλαμβάνονται κάτι περισσότερο από τις λέξεις που λέμε: Πρέπει να μας καταλάβουν ουσιαστικά. Τουλάχιστον αυτό θεωρεί η Πασκάλ Φούνγκ, καθηγήτρια μηχανικής των υπολογιστών και ηλεκτρονικής μηχανικής στο πανεπιστήμιο Επιστήμης και Τεχνολογίας στο Χονγκ Κονγκ. Κατά την άποψή της, «τα ρομπότ με ενσυναίσθηση μπορεί να είναι μεγάλη βοήθεια προς την κοινωνία. Δεν θα είναι απλώς βοηθοί - θα είναι σύντροφοι. Θα είναι φιλικά και ένθερμα, καταλαβαίνοντας τις φυσικές και συναισθηματικές μας ανάγκες. Θα μαθαίνουν από τις αλληλεπιδράσεις τους με τους ανθρώπους.

3. Θα κάνουν τη ζωή μας καλύτερη και τη δουλειά μας πιο αποτελεσματική. Θα ζητούν συγγνώμη για τα λάθη τους και θα ζητούν την άδεια να προχωρήσουν σε κάποια δράση. Θα φροντίζουν τους ηλικιωμένους και θα διδάσκουν τα παιδιά μας(!). Ίσως σώσουν και τη ζωή μας σε κάποια κρίσιμη κατάσταση, θυσιάζοντας στον εαυτό τους - μία πράξη υπέρτατης ενσυναίσθησης». Σημειωτέον, στην αγορά υπάρχουν ήδη μερικά ρομπότ που μπορούν να μιμηθούν την ύπαρξη συναισθημάτων, ρομπότ όπως η Pepper, ένας μικρός ανθρωποειδής βοηθός

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ Μ.Ε. ΣΥΓΧΡΟΝΟ & ΝΟΥΣ

κατασκευασμένος από Γαλλική εταιρεία για λογαριασμό μιας ιαπωνικής και το Jibo, ένας επιτραπέζιος προσωπικός βοηθός.

4. Υπάρχουν, βέβαια, ενστάσεις σε αυτή τη συλλογιστική και τη στόχευση, όπως εκφράζεται από την Φουνγκ και άλλους. Η δημιουργία μιας καλόκαρδα της μηχανής Τεχνητής Νοημοσύνης, που να «νιώθει» τον άνθρωπο, ίσως θα ήταν εφικτή σε έναν κόσμο χωρίς καταστροφικές αντιθέσεις, την καταπίεση, τον πόλεμο, το ψέμα, τις διακρίσεις. Ειδικά η ΤΝ μηχανικής μάθησης, δηλαδή η ΤΝ που δεν έχει «γραμμένες στην πέτρα» τις οδηγίες συμπεριφοράς της, αλλά μαθαίνει αλληλεπιδρώντας, έχει ήδη αποδειχτεί ότι πολύ εύκολα γίνεται εικόνα της προβληματικής σημερινής κοινωνίας, φτάνοντας ακόμη και σε ρατσιστικές αντιλήψεις. Το γνώρισε ήδη η «Microsoft» το 2016 με την ΤΝ «Τέι» (Tay.ai), που παρίστανε τον άνθρωπο και συμμετείχε σε συζητήσεις σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όταν αυτή μέσα σε λίγες ώρες υιοθέτησε ρατσιστικές θέσεις, καθώς χειραγωγήθηκε από κάποια «καλά παιδιά» του διαδικτύου.

5. Ταυτόχρονα όσο καλοπροαίρετα κι αν γίνεται, δεν παύει να είναι ανατριχιαστική η σκέψη και μόνο, τα ρομπότ να διδάσκουν τα παιδιά μας. Θα μάθουν τα παιδιά την ανθρωπιστική παιδεία από τις μηχανές; Θα μάθουν απ' αυτές την άμιλλα και την αγάπη στον άνθρωπο; Πώς θα αντιμετωπίσει ένα ρομπότ έναν άτακτο μαθητή; Πώς θα αξιολογήσει ένα ρομπότ κάποιον μαθητή ιδιαίτερα ευαίσθητο στην αποτυχία και την απόρριψη; Σε τελευταία ανάλυση είναι δυνατόν οι μηχανές να αποκτήσουν πραγματική ενσυναίσθηση απέναντι στον άνθρωπο, όταν δεν νιώθουν πόνο, κούραση, αγάπη, όταν δεν έχουν βιώσει όλες τις αλλαγές, τις χαρές, τις λύπες, τις ενστάσεις, τις γαλήνιες στιγμές που νιώθει ένας άνθρωπος μεγαλώνοντας; Μπορούν να αποκτήσουν αναλύοντας την αλληλεπίδραση τους με τους ανθρώπους την ίδια ενσυναίσθηση με εκείνη που αποκτά ο άνθρωπος βιώνοντας ο ίδιος αυτήν την αλληλεπίδραση; Μπορούμε να καταλάβουμε αν π.χ. ο σκύλος μας είναι χαρούμενος ή λυπημένος, αλλά μπορούμε να πούμε ότι είμαστε ικανοί να νιώσουμε ακριβώς όπως νιώθει; Όχι! Πώς μία μηχανή, ένα κατασκεύασμα που απέχει πολύ περισσότερο απ' ό,τι απέχουν ο σκύλος και ο άνθρωπος που είναι και οι δύο βιολογικά όντα, θα μπορέσει ποτέ να «νιώσει» πραγματικά πως νιώθει ο άνθρωπος με τον οποίον αλληλεπιδρά;

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Εισαγωγικό σημείωμα

Ο Στιούαρτ Ράσελ είναι καθηγητής της επιστήμης των υπολογιστών. Διετέλεσε επίκουρος καθηγητής Νευρολογικής Χειρουργικής στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας, στο Σαν Φρανσίσκο, αντιπρόεδρος του Συμβουλίου του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ για την Τεχνητή Νοημοσύνη και τη

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ Μ.Ε. ΣΥΓΧΡΟΝΟ & ΝΟΥΣ

Ρομποτική, και σύμβουλος για τον έλεγχο των εξοπλισμών στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Είναι επίσης μαζί με τον Πίτερ Νόρβιγκ ο συγγραφέας του πιο γνωστού εγχειριδίου για την Τεχνητή Νοημοσύνη (Τ.Ν.) Επικοινωνήσε (σ. σ. ο δημοσιογράφος Μ. Ανδριωτάκης) με τον κορυφαίο επιστήμονα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και παραθέτει απόσπασμα της συνομιλίας τους.

Ερώτηση : Ποια η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης είναι η πιο πολλά υποσχόμενη σήμερα;

Απάντηση 1

Η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στην εκπαίδευση μπορεί να γίνει επαναστατική, δεδομένων των προόδων που έχουν γίνει στην τεχνολογία την τελευταία δεκαετία. Η ατομική διδασκαλία είναι τρεις φορές πιο αποτελεσματική από τη διδασκαλία μέσα στην τάξη, αλλά δεν θα μπορέσει ποτέ να είναι οικονομικά προσιτή αν πρέπει να την κάνουν άνθρωποι. Με την Τεχνητή Νοημοσύνη μπορούμε να δώσουμε μια εκπληκτική ποιότητα εκπαίδευσης σε κάθε παιδί στη Γη.

Ερώτηση: Ποια πιστεύετε ότι είναι η πιο σοβαρή βραχυπρόθεσμη απειλή, τα αυτόνομα όπλα ίσως ή η πολιτική χειραγώγηση;

Απάντηση 2

Τα φονικά αυτόνομα όπλα είναι συστήματα Τ.Ν. που μπορούν να εντοπίσουν, να επιλέξουν και να επιτεθούν σε ανθρώπινους στόχους. Αναπόφευκτα θα γίνουν όπλα μαζικής καταστροφής: δεν χρειάζονται επίβλεψη από τους ανθρώπους, κι έτσι χιλιάδες ή εκατομμύρια από αυτά μπορούν να εξαπολύσουν επιθέσεις και να σκοτώσουν όσους ανθρώπους θέλετε. Πρέπει να τα απαγορεύσουμε το συντομότερο δυνατόν. Η πολιτική χειραγώγηση είναι ένα σοβαρό θέμα. Οι αλγόριθμοι που επιλέγουν το περιεχόμενο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχουν μάθει να χειραγωγούν τους χρήστες και να τους κάνουν πιο προβλέψιμους, κάτι που σημαίνει ότι συχνά καταναλώνουμε πιο ακραίο περιεχόμενο, το οποίο είναι και γνωστό ως «πιασάρικο». Οι παραγωγοί περιεχομένου (οι άνθρωποι) συνεργάζονται με αυτή τη διαδικασία προκειμένου να παραγάγουν το πιασάρικο περιεχόμενο και να διευκολύνουν τη διαδικασία δημιουργίας μανιασμένων οπαδών που δεν έχουν πια καμία σχέση με την αλήθεια. Όταν εμπλέκονται οι κυβερνήσεις σε αυτή τη διαδικασία, ή χρησιμοποιούν υποδομές για να παρακολουθούν και να ελέγχουν τους πληθυσμούς, αυτό μπορεί να γίνει μία μόνιμη αυτοτροφοδοτούμενη διαδικασία.

Ερώτηση : Ένα μεγάλο ζήτημα είναι οι αλγοριθμικές μεροληψίες. Πότε θα εμπιστευτείτε ένα δικαστή Τ.Ν.;

Απάντηση 3

Οι μεροληπτικές αλγοριθμικές αποφάσεις είναι συχνά το αποτέλεσμα μεροληπιών που ενυπάρχουν στα δεδομένα, τα

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ Μ.Ε. ΣΥΓΧΡΟΝΟ & ΝΟΥΣ

οποία βάζουν άνθρωποι φυσικά σε ρομπότ Τ.Ν., όπως επίσης και λανθασμένων σκοπών στην εκπαίδευση και δεικτών πρόβλεψης. Ο αλγόριθμος από μόνος του είναι ουδέτερος, αλλά η κατάχρηση του μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα μεροληπτικά αποτελέσματα. Ένας δικαστής Τ.Ν. που αποφασίζει αν κάποιος είναι ένοχος ή αθώος θα εργαζόταν αρκετά διαφορετικά, ο συλλογισμός του θα βασιζόταν στα γεγονότα της υπόθεσης και στον νόμο. (Η εκπαίδευση βάσει δεδομένων εδώ δεν θα λειτουργούσε πολύ καλά, γιατί οι συνθήκες της πραγματικής ζωής είναι πολύ διαφορετικές-υπεισέρεται ο μεροληπτικός ανθρώπινος παράγοντας.) Σε κάποιες ξεκάθαρες περιοχές του νόμου, όπως στον ορισμό της υπηκοότητας για παράδειγμα, μπορούμε να χτίσουμε νομικά συστήματα συλλογισμών που θα είναι πολύ αξιόπιστα. Άλλες περιοχές απαιτούν την ανθρώπινη κρίση, λογικές προσδοκίες, κ.λ.π., πράγματα που είναι πολύ δύσκολο να οριστούν. Πιστεύω ότι έχουμε αρκετό δρόμο μέχρι να είμαστε σε θέση να δημιουργήσουμε έναν καλό δικαστή Τ.Ν.[...]

Του Μανώλη Ανδριωτάκη (ο καθηγητής Στ. Ράσελ) στην εφημερίδα Καθημερινή

ΚΕΙΜΕΝΟ 3 Το μαχαίρι

Το ποίημα «Το μαχαίρι» του Τάσου Πορφύρη (γεν. 1931) δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Μανδραγόρας, τχ. 6ο / Απρίλιος 2019, σελίδα 45.

Τούτο το μαχαίρι είναι γερά μπηγμένο
Στα πλευρά μου ανάμεσα
Καμπουριάζω από τον πόνο
Παραμιλώ από τον πόνο
Δεν μπορώ να ρίξω ένα ρούχο πάνω μου
Δεν μπορώ να βγάλω το μαχαίρι ή
Να το σπρώξω βαθύτερα
Βολεύτηκα επιπλέον προσέχω
Πώς κάθομαι πού στέκω πώς
Κοιμάμαι μα ποιος ενδιαφέρεται;
Ο καθένας αγκαλιά με την πληγή του.

ΘΕΜΑ Α'

A1. Να καταγράψετε συνοπτικά σε 80 περίπου λέξεις τις πληροφορίες που παραθέτει ο συντάκτης του **Κειμένου 1** σχετικά με τα στοιχεία ενσυναίσθησης που παρουσιάζουν τα ρομπότ Τ.Ν.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β'

B1. Να γράψετε Σ (σωστή) ή Λ (λανθασμένη) για κάθε περίοδο που ακολουθεί τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με αναφορές σας στα **Κείμενα 1 και 2**.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ Μ.Ε. ΣΥΓΧΡΟΝΟ & ΝΟΥΣ

- α) Οι περισσότερες κλήσεις σε κέντρο εξυπηρέτησης πελατών αρχίζουν με μία συζήτηση με ρομπότ. (Κείμενο 1)
β) Σπάνια οι μηχανές αναγνώρισης ομιλίας αποτυγχάνουν να αντιληφθούν τις προθέσεις των συνομιλητών τους. (Κείμενο 1)
γ) Ο συντάκτης θεωρεί εφιαλτική την ιδέα κάποτε τα ρομπότ να διδάσκουν τα παιδιά μας. (Κείμενο 1)
δ) Ο καθηγητής Στιούαρτ υποστηρίζει πως τα αυτόνομα όπλα Τ.Ν. θα αποβούν όπλα μαζικής καταστροφής. (Κείμενο 2)
ε) Ο καθηγητής Στιούαρτ τάσσεται υπέρ των δικαστών Τ.Ν. σε όλες τις υποθέσεις που συνιστούν ποινικό αδίκημα. (Κείμενο 2)

Μονάδες 10

B2. Να αξιολογήσετε τον τίτλο του **κειμένου 1**: α) ως προς το επικοινωνιακό αποτέλεσμα στον αναγνώστη β) ως προς τη νοηματική του συνάφεια με το περιεχόμενο του κειμένου. γ) Να δώσετε έναν καινούριο, κυριολεκτικό τίτλο στο **κειμένο 1**

Μονάδες 15

B3. α Ποια είναι η πρόθεση του γράφοντος στην πέμπτη παράγραφο του **κειμένου 1**; Με ποια γλωσσικά και εκφραστικά μέσα προσπαθεί να την υπηρετήσει; Ποιο είναι το επικοινωνιακό αποτέλεσμα στον αναγνώστη; (Μονάδες 8).

β Στο **Κείμενο 2** ο συνεντευξιαζόμενος απαντώντας στον δημοσιογράφο, σε κάποια σημεία παρουσιάζεται πολύ βέβαιος για τις απόψεις του. Με ποιες γλωσσικές επιλογές λέξεις ή φράσεις δείχνει τη βεβαιότητα του; (Μονάδες 7).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Γ'

Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το ποίημα αξιοποιώντας τουλάχιστον τρεις κειμενικούς δείκτες. (150- 200 λέξεις)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ'

Σε ημερίδα που διοργανώνει το κέντρο πολιτισμού του δήμου σου, με θέμα τη σημασία της αλληλεγγύης σε συνθήκες οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, σου ζητείται να παρουσιάσεις, μέσα από μία εισήγηση σου (350 – 400 λέξεων), τα γνωρίσματα του πολιτισμού της καθημερινότητάς μας που καταργούν στην πράξη το πνεύμα φιλανθρωπίας και συμπαραστάσης προς τον συνάνθρωπο. Στο πλαίσιο αυτό, η τεχνητή νοημοσύνη ως συστατικό στοιχείο της μελλοντικής κοινωνίας πιστεύεις πως θα συμβάλλει στην ενίσχυση ή στην καταπάτηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου; Να αξιοποιήσεις στοιχεία από τα δύο μη λογοτεχνικά κείμενα που σου δόθηκαν.

Μονάδες 30